

Tukidydes

Urodził się ok. 460 r. p.n.e. Pochodził z zamożnej rodziny arystokratycznej. Był to syn Olorosa z Tracji. Poza tym z dużym prawdopodobieństwem był spokrewniony ze znanym wodzem ateńskim Kimonem. Tukidydes w młodości posiadał prawo do użytkowania kopalni złota w Tracji.

W czasie wojny peloponeskiej był od 424 r. p.n.e. strategiem na wyspie Tazos. Gdy nie udało mu się na czas dotrzeć z odsieczą do Amfipolis, udał się na wygnanie na okres 20 lat. W tym czasie wiele podróżował, zbierając materiały do swego przyszłego dzieła. Razem z dumą musiał również oddać swój majątek. W swoim wielkim utworze życia „Wojnie peloponeskiej” pisze tak: „Tak się złożyło, że po mej strategii pod Amfipolis musiałem dwadzieścia lat spędzić z dala od ojczyzny. Miałem wtedy sposobność dokładnej śledzić wypadki zarówno po jednej, jak i po drugiej stronie, a na skutek wygnania szczególnie po stronie peloponeskiej.

Do Aten Tukidydes wrócił po wojnie. Nie można dokładnie określić daty jego śmierci, ale zwrócono uwagę, iż Tukidydes wspomina, że oglądał pozostałości murów łączących Ateny z Pireusem, które zostały zburzone przez Lizandra w 404 r.p.n.e., natomiast nie pisze nic o ich odbudowie w roku 393 p.n.e., stąd wniosek, że musiał umrzeć pomiędzy tymi wydarzeniami. Jak już wspomniałam, dziełem jego życia jest „Wojna peloponeska”, które opisuje jej dzieje do roku 411 p.n.e. Pisząc o tej wojnie, Tukidydes koncentrował się wyłącznie na przebiegu konfliktu, który relacjonował rok po roku. Chciał jak najwierniej oddać wydarzenia jemu współczesne. W przeciwieństwie do np. Herodota, Tukidydesa nie interesowała etnografia czy geografia. W swym dziele podszedł w nowatorski sposób do problemu religii, odrzucając przekonania o bezpośredniej ingerencji bogów w bieg historii. Był niezwykle ostrożny, jeśli chodzi o gromadzenie informacji, co przyczyniło się do nadania mu miana „ojca krytyki historycznej”. Tukidydes właściwie jako pierwszy potraktował historię jako naukę, która powinna dostarczać obiektywnych informacji o przeszłości.

„Wojna peloponeska” była często czytana w starożytności. Potem, zapewne na skutek upadku cesarstwa rzymskiego, poszła na zachodzie w zapomnienie. Znajomość tego dzieła przetrwała za to w Cesarstwie Bizantyjskim. W XV w., w wyniku napływu uciekinierów ze zdobytego przez Turków Konstantynopola, pojawiło się we Florencji i Wenecji, następnie zostało przetłumaczone na łacinę i wydane drukiem w roku 1502.

Tukidydes był jednym z najbardziej postępowych ludzi swojej epoki. Jego znaczenie dla historii jest równie wielkie, jak np. Demokryta dla filozofii. Pomimo, iż żywił określone przekonania polityczne oraz wyrażał poglądy warstwy społecznej, z której pochodził, potrafił zachować obiektywność i stworzył podstawy krytyki historycznej.

A oto kilka znanych sentencji Tukidydesa:

„Ból oczyszcza dusze”

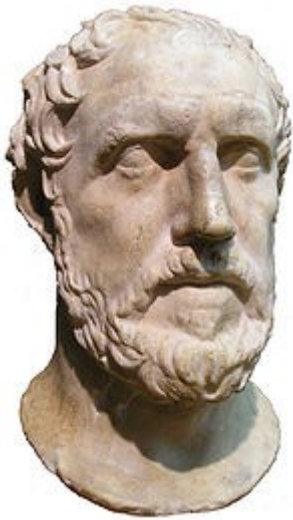
„Głupi człowiek ma serce na języku, mądry język na sercu”

„Lepiej eliminować przestępców, niż współczuć ich ofiarom”

„Narody tracąc pamięć, tracą życie”

„Podstawą szczęścia jest wolność, a podstawą wolności odwaga”

Θουκυδίδης

Θουκυδίδης

Ο **Θουκυδίδης** (περίπου 460 -397 π.Χ.) ήταν αρχαίος Έλληνας ιστορικός, παγκοσμίως γνωστός για τη συγγραφή της Ιστορίας του Πελοποννησιακού Πολέμου. Πρόκειται για ένα κλασικό ιστορικό έργο, το πρώτο στο είδος του, που αφηγείται τα γεγονότα του πολέμου μεταξύ της Αθήνας και της Σπάρτης (**Πελοποννησιακός Πόλεμος**, 431 - 404 π.Χ.).

Η ζωή του

Σχεδόν όλα όσα είναι γνωστά για τη ζωή του Θουκυδίδη προέρχονται από τη δική του *Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου*. Πατέρας του ήταν ο Όλορος, όνομα το οποίο επίσης ανήκε σε πολλούς βασιλείς της Θράκης. Ήταν ιδιοκτήτης χρυσορυχείων στην παράκτια περιοχή της Θράκης απέναντι από τη Θάσο. Γεννημένος στον Άλιμο, ο Θουκυδίδης είχε συγγενικούς δεσμούς με τον Αθηναίο πολιτικό και στρατηγό Μιλτιάδη και το γιο του Κίμωνα. Η συγγένεια αυτή τον έφερε σε επαφή με τους ανθρώπους που διαμόρφωσαν την ιστορία της περιόδου για την οποία έγραψε.

Ο Θουκυδίδης ήταν περίπου 25-30 ετών στην αρχή του Πελοποννησιακού Πολέμου (431 π.Χ.). Αρρώστησε και ο ίδιος κατά τον λοιμό που έπληξε την Αθήνα μεταξύ 430 και 427 π.Χ. εξοντώνοντας το ένα τέταρτο του πληθυσμού της, μεταξύ αυτών και τον Περικλή.

Το 424 π.Χ. εκλέχθηκε στρατηγός και ανέλαβε τη διοίκηση 7 πλοίων που αγκυροβολούσαν στη Θάσο, πιθανότατα λόγω των διασυνδέσεών του στην περιοχή. Κατά το χειμώνα του 424/3 π.Χ. ο Σπαρτιάτης στρατηγός Βρασίδης επιτέθηκε στην Αμφίπολη, μια παραλιακή πόλη της Μακεδονίας στα δυτικά της Θάσου, στρατηγικής σημασίας για την Αθηναϊκή Συμμαχία, λόγω της ναυπηγήσιμης ξυλείας που πρόσφερε η περιοχή και επειδή βρισκόταν κοντά στα χρυσορυχεία του Παγγαίου. Ο Αθηναίος διοικητής της Αμφίπολης ζήτησε βοήθεια από το Θουκυδίδη.

Ο Βρασίδης, γνωρίζοντας ότι ο Θουκυδίδης βρισκόταν στη Θάσο και φοβούμενος βοήθεια από τη θάλασσα, έσπευσε να προσφέρει ευνοϊκούς όρους στους κατοίκους της Αμφίπολης για

παράδοση, τους οποίους και δέχτηκαν. Έτσι όταν ο Θουκυδίδης έφτασε στην Αμφίπολη, η πόλη ήταν ήδη υπό σπαρτιατικό έλεγχο.

Τα νέα για την απώλεια της Αμφίπολης προκάλεσαν μεγάλη αναστάτωση στην Αθήνα. Σχετικά με την αποτυχία του να σώσει την πόλη, ο Θουκυδίδης αναφέρει:

Ήταν επίσης γραμμένο να εξοριστώ από την πατρίδα μου για είκοσι χρόνια μετά τα γεγονότα της Αμφίπολης και, όντας παρών και με τις δύο πλευρές της διαμάχης και κυρίως με τους Πελοποννήσιους λόγω της εξορίας μου, είχα το χρόνο να παρακολουθώ τις καταστάσεις κάπως αμερόληπτα.

Χρησιμοποιώντας την ιδιότητα του εξοριστού για να ταξιδεύει ελεύθερα ανάμεσα στους Πελοποννήσιους συμμάχους, μπόρεσε να δει τον πόλεμο από την οπτική γωνία και των δύο στρατοπέδων. Πιθανόν να ταξίδεψε και στη Σικελία κατά τη Σικελική Εκστρατεία, καθώς υπάρχουν εξαιρετικά παραδείγματα βαθιάς γνώσης των τοπικών συνθηκών. Σε αυτή τη χρονική περίοδο διεξήγαγε σημαντική έρευνα για την ιστορία του.

Σύμφωνα με τον Πausανία, κάποιος με το όνομα Οινόβιος κατάφερε να περάσει ένα νόμο που επέτρεπε στο Θουκυδίδη να γυρίσει στην Αθήνα, πιθανόν λίγο μετά την παράδοση της Αθήνας και το τέλος του πολέμου το 404 π.Χ. Ο Πausανίας συνεχίζει λέγοντας ότι δολοφονήθηκε κατά την επιστροφή του στην Αθήνα. Πολλοί αμφισβητούν αυτή την εκδοχή, θεωρώντας πως υπάρχουν ενδείξεις ότι έζησε μέχρι και το 397 π.Χ.

Πάντως όποια από τις δύο απόψεις και αν ισχύει, το σίγουρο είναι ότι παρόλο που έζησε μετά το τέλος του πολέμου, δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει την Ιστορία του. Η αφήγησή του τελειώνει απότομα στο μέσο του έτους 411 π.Χ., υποδηλώνοντας ίσως ότι πέθανε κατά τη διάρκεια της συγγραφής του έργου. Σύμφωνα με κάποια παράδοση αναφέρεται ότι το κείμενό του βρέθηκε να τελειώνει με μία ανολοκλήρωτη πρόταση. Τα λείψανά του επιστράφηκαν στην Αθήνα και ενταφιάστηκαν στον οικογενειακό τάφο του Κίμωνα.

Χαρακτήρας - Επιρροές

Ο Θουκυδίδης πιθανότατα εκπαιδεύτηκε από τους Σοφιστές, δασκάλους και φιλοσόφους της κλασικής Αθήνας. Αυτοί τον παρότρυναν να μη δέχεται τα πράγματα όπως είναι και να αμφισβητεί τις καθιερωμένες αλήθειες, τον δίδαξαν τις τεχνικές που χρησιμοποίησε στη συγγραφή και τον βοήθησαν να αναπτύξει τις ικανότητες εκείνες που χρησιμοποίησε για να προσεγγίσει την αλήθεια.

Ο χαρακτήρας του λέγεται ότι ήταν ψυχρός, μελαγχολικός και απαισιόδοξος. Ο Θουκυδίδης θαύμαζε τον Περικλή και επιδοκίμαζε την εξουσία που είχε στο λαό, παρόλο που απεχθανόταν τους λαϊκιστές δημαγωγούς που τον ακολουθούσαν. Ο Θουκυδίδης δεν ήταν υπέρμαχος της ριζικής δημοκρατίας που προωθούσε ο Περικλής, αλλά πίστευε ότι ήταν αποδεκτή όταν λειτουργούσε υπό την καθοδήγηση ενός ικανού ηγέτη.

Ο ιστορικός Θουκυδίδης

Ο Θουκυδίδης γενικά αναγνωρίζεται ως ένας από τους πρώτους αληθινούς ιστορικούς. Αντίθετα με τον προγενέστερό του Ηρόδοτο (τον αποκαλούμενο από τον Ρωμαίο Κικέρωνα «πατέρα της Ιστορίας»), ο οποίος περιελάμβανε στην ιστορία του φήμες και αναφορές στην

μυθολογία και στους θεούς, ο Θουκυδίδης συμβουλευόταν επίμονα και σε μεγάλο βαθμό γραπτά ντοκουμέντα και συνομιλούσε με ανθρώπους που συμμετείχαν ή και πρωταγωνίστησαν στα γεγονότα τα οποία περιέγραφε. Ίσως και να κατέληξε ασυνείδητα σε ορισμένα βεβιασμένα συμπεράσματα. Για παράδειγμα σύγχρονοι ιστορικοί θεωρούν ότι ο Θουκυδίδης υποτίμησε την περσική επιρροή στις εξελίξεις στην Ελλάδα. Μάλιστα εικάζεται ότι κατά την περίοδο του θανάτου του σχεδίαζε να αναθεωρήσει πλήρως το έργο του, συνειδητοποιώντας αυτή την παράβλεψη. Παρ' ολ' αυτά υπήρξε ο πρώτος ιστορικός που πάσχισε πραγματικά να είναι πλήρως αντικειμενικός. Με την εισαγωγή της μεθόδου της ιστορικής αιτιότητας (της αναζήτησης των βαθύτερων αιτιών ενός γεγονότος) υπήρξε ο πρώτος που προσέγγισε με επιστημονικό τρόπο την ιστορία.

Η μόνη σημαντική διαφορά μεταξύ του έργου του Θουκυδίδη και ενός σύγχρονου ιστορικού έργου είναι ότι ο Θουκυδίδης συμπεριλαμβάνει στην Ιστορία του μακροσκελείς λόγους πολιτικών προσώπων, οι οποίοι, όπως επισημαίνει ο ίδιος, είναι η καλύτερη δυνατή απόδοση, δεδομένων των περιορισμών της μνήμης, των όσων λέχθηκαν (ίσως αυτών που ίδιος πίστευε ότι πρέπει να λέχθηκαν). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο Περικλέους Επιτάφιος (ο λόγος τον οποίο ο Περικλής εκφώνησε για τους πρώτους νεκρούς του πολέμου).

Ίσως η επιτομή της έρευνας του Θουκυδίδη πάνω στα βαθύτερα αίτια του πολέμου να είναι ο Μηλίων Διάλογος. Πρόκειται για ένα ασυνήθιστο απόσπασμα, καθώς είναι γραμμένο σε μορφή που θυμίζει θεατρικό έργο. Σ' αυτό αναδεικνύεται καθαρά ο ιμπεριαλιστικός κυνισμός των Αθηναίων, οι οποίοι αρνούνται το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης ή της ουδετερότητας στους Μηλίους. Πρόκειται για ένα έμμεσο αλλά σαφές σχόλιο σχετικά με την αναγκαιότητα μιας ηθικής βασισμένης στη λογική και όχι στη δύναμη, προκειμένου κάποια στιγμή στο μέλλον να σταματήσουν οι πόλεμοι και η ανθρώπινη εκμετάλλευση. Με άλλα λόγια, ως πραγματική αιτία του πολέμου παρουσιάζεται η άρνηση των Αθηναίων να χρησιμοποιήσουν τη λογική στις σχέσεις τους με τους άλλους ανθρώπους, και η επιμονή τους να επεκτείνουν συνεχώς την ηγεμονία τους βασιζόμενοι στη στρατιωτική και οικονομική δύναμή τους, πράγμα το οποίο οι Πελοποννήσιοι (το αντίπαλο δέος) φυσικά δεν μπορούσαν να ανεχτούν.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Θουκυδίδης δεν εξετάζει την τέχνη, τη λογοτεχνία ή την κοινωνία της εποχής εκείνης, αλλά αυστηρά ό,τι θεωρούσε ότι σχετιζόταν με τον πόλεμο, και αυτό γιατί περιέγραφε ένα συγκεκριμένο γεγονός και όχι μια ιστορική περίοδο. Επίσης άξιο προσοχής αποτελεί τ' ότι είχε συναίσθηση της σπουδαιότητας που θα είχε το έργο του για τις μελλοντικές γενιές, όπως φαίνεται στο παρακάτω απόσπασμα:

Και εις μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται, ὅσοι δὲ βουλήσονται τῶν τε γενομένων τὸ σαφὲς σκοπεῖν καὶ τῶν μελλόντων ποτὲ αὔθις κατὰ τὸ ἀνθρώπειον τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι, ὠφέλιμα κρίνουν αὐτὰ ἀρκούντως ἔξει. Κτῆμα τε ἐς ἀεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα εἰς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται. (1. 22)

(Κατὰ τὴν ἀκρόαση ἴσως ἡ ἱστορία αὐτὴ νὰ φανεῖ λιγότερο διασκεδαστικὴ ἀπ' ὅ,τι θὰ ἔπρεπε, καθὼς δὲν μοιάζει μὲ παραμῦθι. Θὰ μου εἶναι ὅμως ἀρκετὸ νὰ τὴν κρίνουν ὠφέλιμη ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ἔχουν μιαν σαφὴ εἰκόνα τῶν ὅσων ἔχουν γίνῃ, ἢ μιαν πρόβλεψη τῶν ὅσων θὰ γίνον, μὲ παρόμοιο τρόπο, ὅπως συνήθως συμβαίνει μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἱστορία. Καὶ ὄντως ἔχει συντεθεῖ γιὰ ν' ἀποτελέσει περισσότερο αἰώνιο κτῆμα τῶν ἀνθρώπων, παρά γιὰ νὰ διαβάζεται σὲ γιορτές καὶ ρητορικοὺς ἀγῶνες.) (ελεύθερη απόδοση)